

Rapport

De kaart van gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA- kaart). Rapport stand van zaken augustus 2020

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

INHOUD

1	INLEIDING.....	4
2	WAT IS EEN 'GGA ZONE'?	5
3	GEBRUIKTE BRONNEN.....	7
3.1	INLEIDING.....	7
3.2	GEGEVENS UIT BODEMKAART EN DIGITAAL HOOGTEMODEL VLAANDEREN.....	7
3.3	GEGEVENS VAN ARCHEOLOGISCHE ONDERZOEKEN	8
3.4	GEGEVENS UIT HET ADVISERINGSTRAJECT VAN HET ONROERENDERFGOEDDECREET	9
3.5	GEGEVENS VAN DERDEN.....	9
4	RESULTATEN.....	9
4.1	ALGEMEEN OVERZICHT.....	9
4.2	STAND VAN ZAKEN AUGUSTUS 2020	10
5	VERDERE OPBOUW VAN DE KAART	12

1 INLEIDING

Met de invoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 werd de mogelijkheid gecreëerd om 'gebieden waar geen archeologie te verwachten valt' af te bakenen en vast te stellen (artikel 5.4.1, derde lid, 1°, en artikel 5.4.2, derde lid). Dit zijn 'gebieden waar op basis van waarnemingen en wetenschappelijke argumenten onderbouwd kan worden dat ze met hoge waarschijnlijkheid geen archeologische waarde hebben.' (Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, artikel 5.4.1, eerste lid). Deze gebieden worden aangeduid op een GIS-laag en ontsloten via het geoportaal van het agentschap Onroerend Erfgoed (<https://geo.onroerenderfgoed.be>). Deze zogenaamde 'Gebieden-Geen-Archeologie-' of 'GGA-kaart' is een belangrijk element in de beslissingsprocedure voor de afweging of in het kader van bouwvergunningplichtige werken en verkavelingsvergunningen al dan niet een archeologisch voortraject vereist is (fig. 1). Dergelijke projecten in GGA-gebieden worden immers steeds vrijgesteld van dit voortraject. De regelgeving omtrent archeologische toevalsvondsten is in deze gebieden echter wel nog van kracht.

Criteria bij verkavelingsvergunning

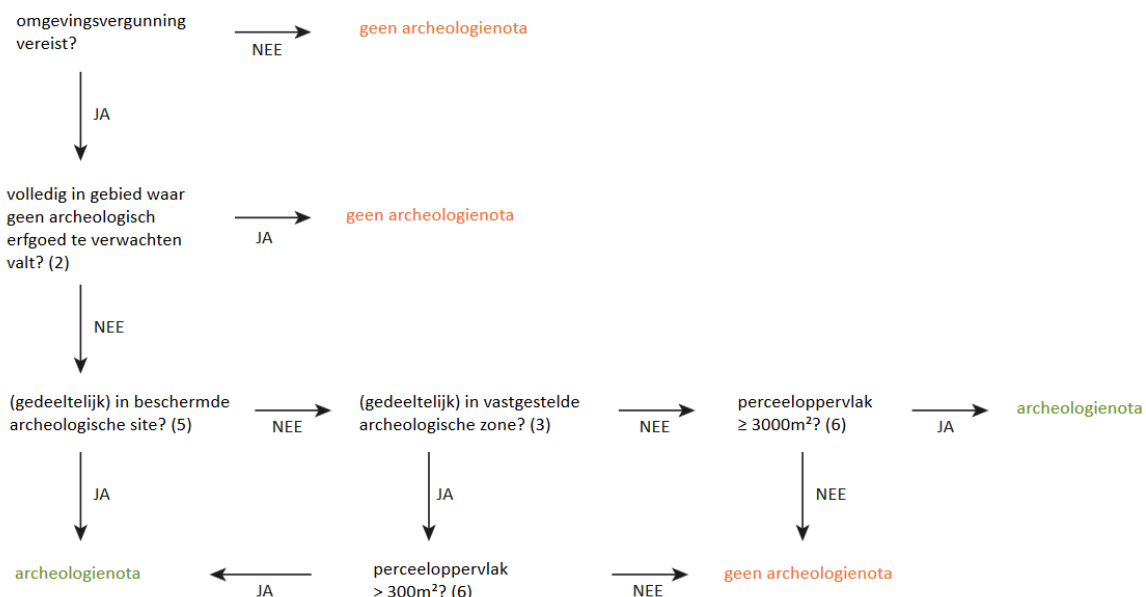

Fig. 1: De 'beslissingsboom' van het preventieve archeologietraject in het kader van de verkavelingsvergunning op basis van het Onroerenderfgoeddecreet.

De identificatie van GGA-gebieden is complexer dan op het eerste zicht lijkt. Verschillende parameters dienen immers in rekening gebracht te worden voor te beslissen of een zone al dan niet kan 'archeologie-vrij' verklaard worden, o.a. de lokale landschappelijke eigenheden en de aard en de dikte van het archeologische bodemarchief. Van deze problematiek bieden we een beknopt overzicht in hoofdstuk 2.

Hoofdstuk 3 bespreekt de manier en de bronnen waarop de huidige versie van de kaart tot stand werd gebracht.

Hoofdstuk 4 biedt een overzicht van het resultaat en de stand van zaken van de opbouw van de GGA -kaart tot nu toe.

Hoofdstuk 5 tenslotte biedt een aantal aandachtspunten voor de verdere opbouw van de kaart.

2 WAT IS EEN 'GGA ZONE'?

De definitie van GGA gebieden in het Onroerendergoedbesluit ('gebieden waar op basis van waarnemingen en wetenschappelijke argumenten onderbouwd kan worden dat ze met hoge waarschijnlijkheid geen archeologische waarde hebben') biedt een aantal belangrijke ankerpunten. In de eerste plaats wordt gesteld dat via wetenschappelijke argumenten moet besloten worden tot het al dan niet afbakenen van een GGA-gebied. Deze wetenschappelijke argumentering noodzaakt uiteraard enige archeologische expertise. Deze evaluatie is immers steeds gestoeld op een evaluatie van de landschappelijke aard van een gebied, de verwachte aanwezige archeologie en de resultaten van eventueel archeologisch onderzoek dat reeds werd uitgevoerd, en de impact en diepte van de gekende verstoring. Grosso modo zijn er dus twee types van GGA gebieden:

- al archeologisch onderzochte gebieden, waarvan op basis van het geleverde onderzoek het archeologisch kennispotentieel onbestaande of zeer laag geschat wordt, of waarbij het archeologisch archief werd opgeruimd (opgegraven);

- in die mate verstoorte gebieden dat er met zekerheid of hoge waarschijnlijkheid geen archeologisch erfgoed meer kan aanwezig zijn.

In sommige gevallen kan deze afweging snel en op eenvoudige wijze onderbouwen dat met zekerheid het volledige archeologische archief werd opgeruimd. Bijvoorbeeld in geval van omvangrijke en diepe grondstofontginningen. In veel gevallen is deze afweging echter niet zo resoluut te maken, en dient een afweging gemaakt te worden of de aanwezige verstoring de al dan niet potentieel aanwezige archeologie enerzijds wel volledig heeft opgeruimd (b.v. in afgedekte gebieden (fig. 2), gebieden met een dik archeologisch pakket (fig. 3), etc., of anderzijds of de potentieel of reëel aanwezige archeologie nog wel enige waarde heeft (m.a.w. een potentieel op archeologische kenniswinst).

Fig. 2: Voorbeeld van een diep begraven archeologische site (prehistorische site van Bazel-Sluis).

Fig. 3: Voorbeeld van een dik archeologisch pakket in stadsarcheologische context en met goed bewaarde bodem van vóór deze stadsontwikkeling (site Stompaertshoek in Mechelen)

Deze laatste afweging gebeurt met name vooral in het kader van het proces van archeologisch vooronderzoek. Hierbij kan het dus zijn dat gebieden waar archeologische sporen werden vastgesteld toch vrijgesteld worden van een verder archeologisch onderzoekstraject, omdat de potentiële kenniswinst te laag is t.a.v. de (financiële) kost van het verdere onderzoek. Dit proces van selectie gebeurt op verschillende schaalniveaus, in die zin dat het kennispotentieel wordt afgewogen in zijn regionaal en bovenregionaal archeologisch kader (een belangrijke basis voor deze afweging zijn syntheses van de archeologische kennis en de onderzoeksbalans archeologie), maar soms ook op siteniveau, t.a.v. de financiële haalbaarheid en maatschappelijke 'verantwoordbaarheid' van het onderzoek.

In dit laatste geval kan het dus gebeuren dat zones met een zeker archeologisch en waardevol archeologisch potentieel toch worden aangeduid als GGA-zone, omdat slechts een (wetenschappelijk gefundeerde) selectie van de site verder zal worden onderzocht. Een voorbeeld van een dergelijke GGA-zone is het prehistorisch sitecomplex in de industriezone 'Beveren-Schoorhavenweg' (fig. 4).

Bij de aanvang van de opmaak van de GGA kaart werden eveneens enkele pragmatische keuzes gemaakt, waarbij geen rekening gehouden wordt met enerzijds het grotendeels ongekend potentieel aan diep in kwartaire afzettingen begraven paleolithische vindplaatsen. Indien bij de opmaak van de 2-dimensionele kaart die de GGA kaart op dit moment is rekening zou gehouden worden met dit potentieel, zouden in grote delen van Vlaanderen enkel zeer grote en diepgaande verstoringen als GGA- zone kunnen worden aangeduid. In de context van het archeologische preventieve onderzoek in het kader van het Onroerenderfgoeddecreet is dit uiteraard niet wenselijk. Anderzijds, en om dezelfde redenen, wordt eveneens geen rekening gehouden met de mogelijke aanwezigheid van diepe geïsoleerde structuren (b.v. waterputten) in voor het overige sterk verstoorte gebieden.

In beide gevallen geldt uiteraard dat de meldingsplicht van toevalsvondsten steeds nog wel van kracht is.

Fig. 4: Opgraving van een selectie van de prehistorische site Beveren-Schoorhavenweg. Een groot gedeelte van dit site werd vrijgesteld van verder onderzoek en opgenomen op de GGA-kaart.

3 GEBRUIKTE BRONNEN

3.1 INLEIDING

Voor de opbouw van de GGA kaart werd tot nog toe gebruik gemaakt in het algemeen van de volgende bronnen:

- de bodemkaart, gecombineerd met het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen en orthofoto's;
- Gegevens van archeologische onderzoeken;
- Gegevens uit het adviseringstraject van het Onroerenderfgoeddecreet;
- Gegevens aangereikt door derden.

De afbakening van de gebieden werd steeds afgestemd met het Grootchalig Referentiebestand (GRB).

3.2 GEGEVENS UIT BODEMKAART EN DIGITAAL HOOGTEMODEL VLAANDEREN

In een eerste fase werd gebruik gemaakt van de bodemkaart om grote bodemverstoringen in kaart te brengen. Hiervoor werden de bodemseries 'OE' (groeves, afkomstig van b.v. zand- en leemontginningen) en in mindere mate 'OT' (vergraven bodems, dit zijn echter dikwijls historische sites) gebruikt.

Aangezien de afbakening op de bodemkaart van deze vergraven bodems niet altijd correct is werd het DHM Vlaanderen 2 gebruikt om deze zones zo correct mogelijk af te bakenen. Soms was de op de bodemkaart afgebakende zone niet te herkennen op het DHM, in dit geval werd geen GGA gebied afgebakend (fig. 5).

Aangezien soms ook de OE- zones betrekking hebben op vergravingen met archeologisch en historisch belang (b.v. historische ontginningen van ijzerzandsteen) werd in deze fase telkens ook een aantal historische kaarten, en de Centrale Archeologische Inventaris, ter controle geraadpleegd.

Ook trajecten van kanalen werden opgenomen in de GGA-kaart. Echter, vanwege het veelvuldig voorkomen van historisch relevante en archeologische constructies bij de oudste kanalen werd een aantal van deze tracés niet opgenomen.

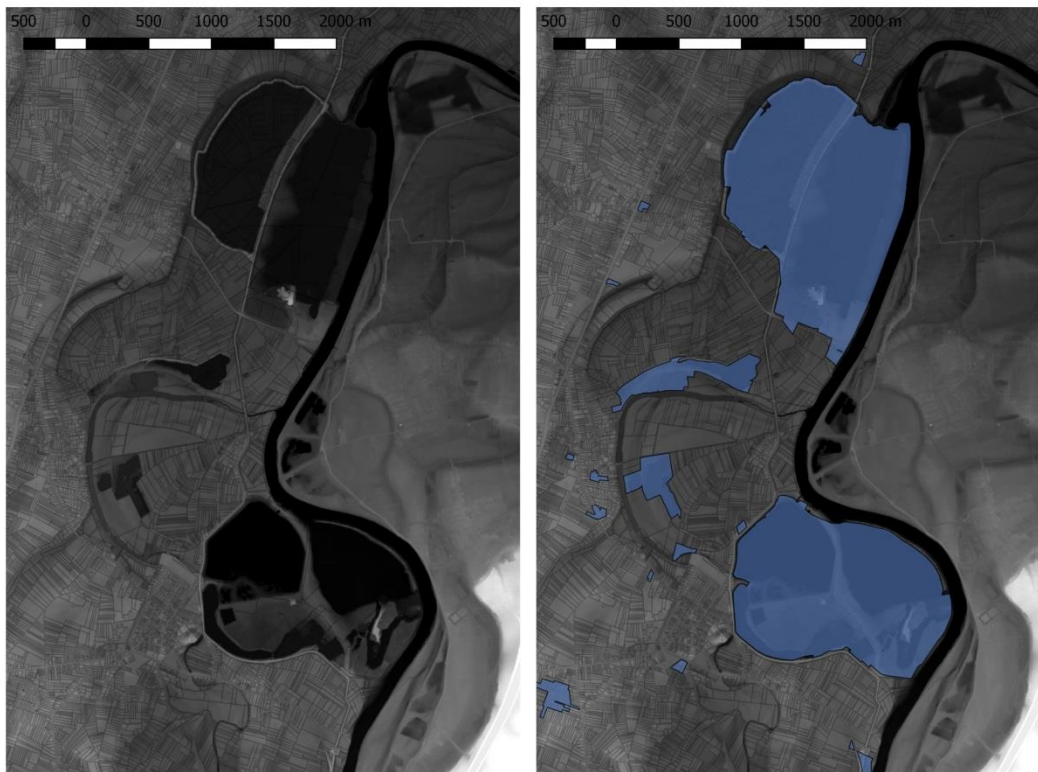

Fig. 5: Voorbeeld van grote ontginningen zichtbaar op het DHM Vlaanderen en afbakeningen op de GGA kaart.

3.3 GEGEVENS VAN ARCHEOLOGISCHE ONDERZOEKEN

In een tweede fase is de prioriteit gelegd op het aanduiden van GGA-zones op basis van vroegere archeologische vooronderzoeken en opgravingen. Aangezien de registratie van deze onderzoeken in het kader van de dossierafhandeling of de Centrale Archeologische Inventaris in het verleden niet werd uitgevoerd met opname op de GGA-kaart als een finaliteit, dienden deze dossiers opnieuw bekeken te worden. In sommige dossiers is immers beslist om zones waar bij het vooronderzoek archeologisch erfgoed werd aangetroffen te vrijwaren (behoud in situ), in een aantal andere dossiers zijn dan weer werken 'vrijgegeven' omdat deze geen impact hebben op het aanwezige archeologische erfgoed, of het aanwezig archeologisch pakket werd door het onderzoek en de werken niet geheel 'opgeruimd' (b.v. oppervlakkige werken in zones met een dik archeologisch pakket).

Hierbij werd in de eerste plaats op basis van de Centrale Archeologische Inventaris gewerkt, waarbij recent uitgevoerde onderzoeken (vanaf 2011) in het kader van grote projecten (b.v. verkavelingen, industriegebieden) voorrang kregen. In deze zones is de kans immers groot dat in de toekomst nog bouwvergunningplichtige werken zullen plaats vinden, die dus mogelijk opnieuw een preventief archeologisch onderzoekstraject in het kader van het Onroerenderfgoeddecreet vereisen (archeologienota). In de tweede plaats wordt een systematische screening ondernomen via het dossierafhandelingssysteem Bredero. Dit werd ondertussen voor alle provincies afgerond. Sinds 2016 is de aanvulling van de CAI en de GGA kaart op elkaar afgestemd.

3.4 GEGEVENS UIT HET ADVISERINGSTRAJECT VAN HET ONROERENDERFGOEDDECREET

Bij de screening van de 'resultaten van de archeologie' in het kader van het Onroerenderfgoeddecreet werden alle opgemaakte archeologienota's, nota's en andere verslagen van 2016, 2017, 2019 en gedeeltelijk al deze van 2020 systematisch geanalyseerd in functie van het in kaart brengen van een aantal indicatoren. Op basis hiervan kon eveneens een relatief groot aantal GGA-zones aangeduid worden.

3.5 GEGEVENS VAN DERDEN

Al in 2013 werd uitgebreid gecommuniceerd over de opmaak van de GGA kaart, middels het aanschrijven van alle gemeentes in Vlaanderen, de organisatie van twee infodagen voor deze gemeentes, en diverse vergaderingen met de toenmalige intergemeentelijke archeologische diensten. Voor het identificeren van mogelijke GGA-gebieden en het aanleveren van gegevens werd een handleiding opgemaakt en online ter beschikking gesteld¹. In 2016 werden opnieuw alle gemeenten aangeschreven.

De volgende gemeentes en erfgoeddiensten leverden systematisch en uitgebreid gegevens aan: stad Gent (met de nadruk op het centrum van de stad en het havengebied), stad Antwerpen, stad Mechelen, de IOED Oost-Haspengouw en Voeren, de intergemeentelijke erfgoeddienst Erfpunt, de intergemeentelijke dienst Leiedal; de intergemeentelijke erfgoeddienst CO7; en het regionaal Landschap Kempen en Maasland. Een aantal andere erfgoeddiensten, gemeenten, en ontwikkelaars, leverden beperkte informatie op of signaleerden een aantal dossiers op ad hoc basis. In de meeste gevallen gaat het om zones die reeds in het kader van vroegere ontwikkelingen archeologisch werden onderzocht.

Sinds 1 april 2019 kunnen steden en gemeenten gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt zelf afbakenen via een stedelijke of gemeentelijke beslissing. Deze gebieden krijgen dezelfde rechtsgevolgen als ze aan het agentschap worden bezorgd en op het geoportaal worden gepubliceerd. Tot op vandaag maakte geen enkele stad of gemeente hier gebruik van.

4 RESULTATEN

4.1 ALGEMEEN OVERZICHT

Een eerste versie van de kaart werd vastgesteld in februari 2016. Op 28 juli 2020 werd de 13^e versie van de GGA kaart gepubliceerd. Een overzicht van de verschillende vaststellingen is weergegeven in tabel 1. Deze cijfers maken duidelijk dat er vooral bij de eerste twee vaststellingen een grote hoeveelheid oppervlakte werd aangeduid. Bij deze twee vaststellingen werden dan ook de grote ontginningen op basis van de bodemkaart en DHM verwerkt. Vanaf vaststelling 3 lag de nadruk van de afbakening vooral op gebieden die op basis van archeologische waarnemingen kunnen worden aangeduid. Dit zijn uiteraard doorgaans veel kleinere zones.

In de loop van dit proces werden soms gebieden die aanvankelijk opgenomen waren weer verwijderd van de GGA kaart. Het ging hierbij hetzij om 'vergraven' bodems op de bodemkaart die toch bleken een historische waarde te hebben; hetzij om gebieden waar het archeologische onderzoek toch het archeologisch archief niet geheel verwijderd had. Bij de opmaak van de laatste versies (11 en 12) lag de nadruk op gegevensinvoer vanuit het traject van de preventieve archeologie in het kader van het 'Onroerenderfgoeddecreet'.

¹https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/content/images/downloads/Handleiding_afbakening_gebieden_geen_archeologie_te_verwachten_2017.pdf

Vaststelling	Aantal zones	Oppervlakte
Februari 2016	2055	192km ²
Juni 2016	2519	214km ²
November 2016	3636	240km ²
Februari 2017	3821	266km ²
Mei 2017	3904	268km ²
Juli 2017	4113	272km ²
Oktober 2017	4256	276km ²
Maart 2018	4718	283km ²
Mei 2018	4772	284km ²
Augustus 2018	4885	287km ²
Februari 2019	5413	297km ²
November 2019	5742	303km ²
Juli 2020	6250	310km ²

Tabel 1: Overzicht van het aantal zones en de totale oppervlakte hiervan bij de verschillende vaststellingen

4.2 STAND VAN ZAKEN AUGUSTUS 2020

De GGA-kaart is raadpleegbaar op het geoportaal van het agentschap: <https://geo.onroenderfgoed.be>
De opeenvolgende besluiten zijn opgenomen in de besluitendatabank:

- Vaststelling 1: <https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/5826>
- Vaststelling 2: <https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/5968>
- Vaststelling 3: <https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/5994>
- Vaststelling 4: <https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/14391>
- Vaststelling 5: <https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/14448>
- Vaststelling 6: <https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/14486>
- Vaststelling 7: <https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/14546>
- Vaststelling 8: <https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/14608>
- Vaststelling 9: <https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/14626>
- Vaststelling 10: <https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/14679>
- Vaststelling 11: <https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/14697>
- Vaststelling 12: <https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/14870>
- Vaststelling 13: <https://id.erfgoed.net/besluiten/14937>

De GGA kaart versie 13 omvat 6250 zones (tegen 5742 in de twaalfde versie). De totale oppervlakte hiervan bedraagt ca 310 km² (tegen ca 302 km² in de vorige versie). Deze gebieden zijn in de GIS-laag voorzien van een codering, die weergeeft op basis van welke bronnen het GGA-gebied is afgebakend (tabel 2).

Tabel 3 biedt een veralgemeend overzicht van het aantal gebieden per bron die aan de hand ervan is afgebakend. De categorie 'andere' omvat vooral de ad hoc signalisaties van zones die b.v. recent werden ontgonnen, onderkelderingen, etc.

Het grootste aandeel aan oppervlakte van de GGA kaart werd afgebakend op basis van de bodemkaart en het DHM Vlaanderen. Wat betreft de input vanuit archeologische dossiers werd de screening vanuit de Centrale Archeologische Inventaris volledig afgewerkt voor heel Vlaanderen, en werd de verwerking vanuit het dossierafhandelingsysteem eveneens geheel verwerkt. Ook de input vanuit de archeologienota's en andere verslagen voortvloeiend uit het Onroerenderfgoeddecreet werd voor 2016, 2017, 2018 geheel, en van 2019 grotendeels verwerkt. Deze van 2020 werden tot op heden gedeeltelijk verwerkt.

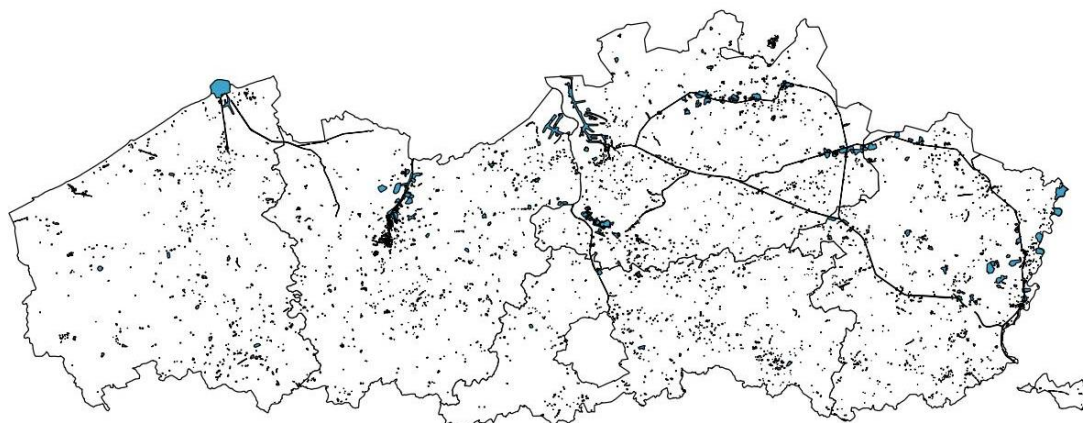

Fig. 6: overzicht van de 10^e versie van de GGA- kaart

Bron	Beschrijving
archo	Afbakening op basis van uitgevoerd archeologisch onderzoek, waarbij duidelijk is dat alle archeologie uit het onderzoeksgebied is verdwenen, of er nooit is geweest.
archo-'stad' of '-ioed'	Afbakening op basis van uitgevoerd archeologisch onderzoek of andere bronnen, aangebracht door stedelijke of intergemeentelijke erfgoeddiensten (b.v. archo-Gent of archo-leidela).
'archeologienota' of 'nota'	Afbakening op basis van de advisering (archeologienota's) in het kader van het Onroerenderfgoeddecreet.
Bk	Verstoorde gronden op basis van de bodemkaart, zonder dat de zone nauwkeuriger kon worden afgebakend worden aan de hand van het DHMV of het GRB.
bk/dhm2	Verstoorde gronden op basis van de bodemkaart, die nauwkeuriger werden aangeduid en afgebakend aan de hand van het DHMV.
bk/grb	Verstoorde gronden op basis van de bodemkaart, waarvan de afbakening is afgestemd op het Grootschalig Referentiebestand
dhm2	Verstoorde gronden (uitgravingen) op basis van het DHMV.
Mer	Aanduiding/ afbakening op basis van een milieu- effectenrapportage
ortho	Verstoorde gronden afgebakend op basis van recente orthofoto's.
onderkeldering	Bebouwing waar door een onderkeldering het potentieel aanwezige archeologisch erfgoed is opgeruimd.
ontginning	Zones die door een ontginning (zand, leem, ...) sterk zijn verstoord.
sanering	Terreinen die sterk zijn verstoord door de uitvoering van bodemsanering.
voormalige industrie	Terreinen die aantoonbaar sterk zijn verstoord door de aanwezigheid van voormalige industrie.
wopp	Verstoorde gronden afgebakend aan de hand van de bestanden van de wateroppervlakken (kanalen, voormalige groeves, ...)

Tabel 2: Overzicht van de verschillende gebruikte bronnen, zoals aangeduid in de attribuentabel van de kaart waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.

Bron	n
Onroerendergoeddecreet	1759
Archeologiedecreet	2700
Bodemkaart/ dhm Vlaanderen	1720
Andere	71

Tabel 3: Veralgemeend overzicht van het aantal gebieden per gebruikte bron

5 VERDERE OPBOUW VAN DE KAART

Een volgende vaststelling van de GGA kaart wordt voorzien in het najaar van 2020. De prioriteit wordt hierbij nog steeds gelegd op de verwerking van gegevens vanuit het archeologisch onderzoek, meer bepaald enerzijds vanuit de rapporten die nog worden opgeleverd in het kader van het archeologiedecreet, anderzijds aan de hand van de dossiers kaderend in het onroerendergoeddecreet.

Er zal eveneens nog steeds getracht worden informatie via 'derden' aangereikt te krijgen. Een aantal gemeenten en IOED's toonden al interesse om voor hun grondgebied een gedetailleerde GGA kartering te laten uitvoeren. Deze initiatieven zullen uiteraard sterk worden ondersteund en begeleid. Een eerste dergelijk project werd afgerond, de resultaten hiervan werden opgenomen in de GGA kaart versie 10. Ook in de laatste versie van de kaart werd een dergelijk project opgenomen. Dit sluit ook aan bij het gewijzigd Onroerendergoeddecreet dat de bevoegdheid geeft aan erkende onroerendergoedgemeenten om via een gemeentelijk reglement gebieden af te bakenen waarvoor geen archeologienota moet worden opgemaakt. Het uitvoeringsbesluit stelt dat deze gegevens opgenomen worden in de kaart van gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.

